

Handbok för bekämpning av vresros i Sverige och Finland

INSPECT - INVASIVE SPECIES ERADICATION AND CONTROL

Länsstyrelsen
Västerbotten

EUROPEISKA UNIONEN

Interreg
Botnia-Atlantica

Europeiska regionala utvecklingsfonden

GUIDE 9 | 2022

**HANDBOK FÖR BEKÄMPNING AV
VRESROS I SVERIGE OCH FINLAND**

Närings-, trafik- och miljöcentralen i Södra Österbotten

Text: Linda Backlund, Claes Lönnblad-Björkholm &
Lise-Lotte Flemming,

Pärmbild och illustration: Agnes Danielsson

Fotografier: INSPECT

Ombrytning: UF-Centret

Tryckeri: Waasa Graphics

ISBN 978-952-398-090-7 (tryckt)

ISBN 978-952-398-091-4 (PDF)

ISSN-L 2242-2927

ISSN 2242-2927 (tryckt)

ISSN 2242-2935 (webbpublikation)

URN:ISBN:978-952-398-091-4

www.doria.fi/ely-keskus

EUROPEISKA UNIONEN

Interreg
Botnia-Atlantica

Europeiska regionala utvecklingsfonden

Närings-, trafik- och
miljöcentralen

Länsstyrelsen
Västerbotten

V A S A .
V A S A .

**UMEÅ
KOMMUN**

ProAgria

METSÄHALLITUS
FORSTSTYRELSEN
MEAH CIRÁĐDEHUS

MAA- JA
KOTITALOUSNAISET

Österbottens förbund
Pohjanmaan liitto

Innehåll

Inledning.....	2
Vresros	3
Tillvägagångssätt	5
Identifiera beståndet	5
Val av metod	5
Säker avfallshantering	6
Planera uppföljning	6
För större bekämpningsinsatser	6
Bekämpningsmetoder.....	9
Utmattning.....	9
Nedklippning	10
Täckning	10
Grävning	11
Värmebehandling med ånga	12
Kemisk bekämpning	12
Uppföljning och återställande	16
Lagstiftning	17
Organisation och arbetskraft	20
Kommunikation och information	23
Avslutning.....	25

Inledning

Denna handbok har tagits fram inom Interreg Botnia-Atlanticprojektet IN-SPECT, Invasive species eradication and control. Projektet är ett samarbete mellan Sverige och Finland. Handboken innehåller därför information som gäller för båda länderna och finns också tillgänglig på finska.

Invasiva främjade arter, hädanefter invasiva arter, är inte det samma som ogräs. Ogräs är det som trädgårdsmästaren inte gillar i sin trädgård, medan invasiva arter är sådana som människan, avsiktligt eller av misstag, tagit in till ett nytt område där de sedan sprids kraftigt och orsakar

ekologisk, ekonomisk eller social skada eller skada mot hälsa. Invasiva arter anses idag vara ett av de största hoten mot biologisk mångfald. Arter som migrerat till ett nytt område på egen hand är däremot inte invasiva arter.

Problemet är mycket utbrett och därför är engagemang på såväl myndighets- som individnivå viktigt och kräver samarbete mellan grannar, grannkommuner och till och med mellan grannländer.

Vresrosen är en invasiv art som är robust och har en god spridningsförmåga. Det har lett till att den blivit ett

problem i områden där den inte hör hemma.

Handboken ger stöd till alla som planerar att genomföra en bekämpningsinsats mot vresros; privatpersoner, föreningar, företag, kommuner och myndigheter. Några kapitel riktar sig främst till större insatser, men i de fall där informationen delvis är relevant också för mindre insatser har vi sammanfattat det väsentliga i början av kapitlen.

En genomtänkt plan för bekämpningsinsatsen, från val av metod till avfallshantering och uppföljning, är nödvändig för att ni ska lyckas med

bekämpningen. Det lönar sig att inleda bekämpningsarbetet så tidigt som möjligt eftersom åtgärden då blir mindre, enklare och billigare. Genom att identifiera viktiga faktorer vägleder handboken er till möjliga metoder samtidigt som ni under vägen får värdefulla tips och råd för effektiv bekämpning. För val av metod är det till exempel inte bara växtplatsen och möjligheten att hantera växtavfallet som avgör metodvalet utan också vilka förutsättningar ni har. Hur ofta och hur länge kan bekämpningsinsatser genomföras och hur ser resurserna ut, både med avseende på arbetskraft och ekonomi?

Reglerna kring invasiva främmande arter är grundläggande för bekämpningsarbetet. Därför finns ingående information om lagstiftning och regelverk i handboken. Handboken fungerar fristående men kompletterar även naturvardsverket.se:s metodkatalog i Sverige och vieraslaji.fi:s instruktioner i Finland. Detta genom att på ett detaljerat sätt beskriva de olika metoderna som utvärderats under projektets gång.

Handboken behandlar såväl bekämpningsmetoder som arbetskraft och kommunikation. Det finns också ett digitalt verktyg som föreslår lämpliga metoder utifrån angivna förutsättningar. Förutsättningar för bekämpningsinsatser bedöms subjektivt, därmed kan inte universella rekommendationer ges utan flera alternativ presenteras.

Vresros

Vresros, *Rosa rugosa*, är en robust buskros som hör hemma i Nordostasien. Det är en mycket tålig och lättodlad ros som klarar sig bra i vårt klimat och har därför blivit en populär prydnadsväxt både i trädgårdar, parker och längs vägar. Den har även använts som sandbindare för att motverka erosion. Redan i början av 1900-talet noterades de första förvildade exemplaren i såväl Sverige som Finland.

Vresrosen känns igen på de stora mörkrosa och väldoftande blommor med kronblad i ett lager, taggiga grenar och rynkiga mörkgröna blad. Blommorna kan även vara ljusare rosa och till och med vita (*R. rugosa f. Alba*). Bladen är enkelsågade med en grågrön hårig undersida och grenarna är täckta av raka, vassa taggar av olika längd. Det är från bladen som ar-

ten har fått sitt vetenskapliga namn *rugosa* som betyder rynkig eller veckad.

Vresrosen blommar från mitten av juni till månadsskiftet juli/augusti i norra Sverige och Finland, något tidigare i de sydliga delarna av Sverige. Nyponen blir större än hos andra roser och är plattrunda och orangeröda till färgen. Busken blir en till två meter hög och bestånden kan bli mycket vidsträckt.

Rosen sprider sig både med rotskott och frön. Fåglar äter rosens nypon och kan sprida arten så långt som 200 km. Rosens nypon och frön har också en mycket bra flytförmåga och tål både salt- och sötvatten, vilket innebär att spridning även sker via vatten. Rotdelar kan ge upphov till en ny planta, vilket är något som bör beaktas vid bekämpning.

Att vresrosen är robust och har en god spridningsförmåga har tyvärr lett till att den har blivit ett problem i områden där den inte hör hemma. Den tål både torka och saltstänk vilket innebär att den gärna etablerar sig

Inför vresrosbekämpning

- Identifiera beståndet
- Kontrollera befogenheterna
- Välj lämplig metod
- Planera avfallshanteringen
- Planera uppföljningen

Vresrosen sprider sig via rotskott och nypon eller frön. Nyponen kan spridas långa sträckor via fåglar eller vatten.

på stränder. Får vresrosen fäste på en strand, sandig såväl som stenig, breder den snabbt ut sig i täta och taggiga bestånd.

Vresrosen minskar den biologiska mångfalden eftersom den stjälar livsutrymme från de naturligt förekommande växterna på stranden. Dessutom gör den det svårt att vistas på och röra längs med stränderna då den bildar nästintill ogenomträngliga taggiga

buskage som kan sträcka sig över stora ytor om de inte bekämpas.

Det finns ett antal sorter och hybrider av vresros men tills vidare är det endast den ursprungliga arten *Rosa rugosa* som anses vara invasiv. De flesta förädlade sorter sprids inte lika intensivt som ursprungsarten, men en viss spridning har observerats. Därför uppmanas till försiktighet även gällande förädlade sorter.

Eftersom vresros finns med på Finlands nationella lista över invasiva främmande arter är den förbjuden att importera, sälja, odla, transportera, använda, byta och sätta ut i naturen i Finland. I Sverige är den ännu oreglerad men det finns en rekommendation från myndigheter att bekämpa den.

Tillvägagångssätt

Kom ihåg att det alltid krävs markägarens tillstånd för bekämpning! Läs mer i kapitlet om lagstiftning.

För bästa resultat bör en bekämpningsinsats planeras noggrant innan den påbörjas, oavsett var den ska utföras och av vem. Beståndet behöver identifieras, metod och tidpunkt ska väljas och avfallshantering säkerställas. För större insatser som vanligtvis myndigheter och organisationer genomför finns även andra faktorer att ta i beaktande såsom inventering av större geografiska områden, kontakt med markägare och val av arbetskraft. Bestånd nära vatten, speciellt vid kusten, bör prioriteras eftersom vatten är en vanlig spridningsväg.

Förekomster av invasiva arter kan anmälas till artportalen.se i Sverige och till vieraslajit.fi i Finland.

Myndigheter behöver också ta hänsyn till olika regelverk, exempelvis för statliga stöd och likabehandlingsprincipen. Läs mer om detta i kapitlet om lagstiftning.

Identifiera beståndet

För att framgångsrikt bekämpa bestånd av invasiva arter behövs en helhetsbild av spridningen. Alla individer måste bekämpas, annars kommer växten att återetableras.

Finns det fler markägare som har närliggande bestånd bör bekämpningen genomföras samtidigt för bästa resultat.

Observera att det alltid krävs markägarens tillstånd att bekämpa invasiva arter, även på allmänna områden så som parker och friluftsområden. Alle-

mansrätten ger inte de rättigheter som krävs för bekämpning.

Kom ihåg att för bekämpning längs väg ska NTM-centralens trafikavdelning eller Trafikverket kontaktas. Av säkerhetsskäl är det förbjudet att gå på vägrenar invid motorvägar, motortrafikleder eller andra vägar med två körbanor. Det är också helt förbjudet att röra sig på järnvägsområdet. Följ myndigheternas anvisningar.

Val av metod

Metoderna bör alltid vara anpassade till platsens specifika betingelser: tillgänglighet, närhet till vatten, storlek på bestånd och typ av mark.

- Tillgänglighet: hur ofta kan platsen besökas, hur kan avfallet omhändertas på säkraste sätt? Kan

eventuella maskiner transporteras till platsen och rengöras efter insatsen?

- Miljö: exponering för väder och vind, finns det möjlighet att använda kemiska bekämpningsmedel? Närvaro av hotade arter, är det en känslig miljö?
- Storlek på bestånd och typ av mark: vilka verktyg/maskiner är lämpliga, eventuella material att täcka med? Hur mycket arbete krävs för insatsen?

Bekämpning av invasiva arter kan bli såväl ekonomiskt som tidsmässigt kostsamt, särskilt om spridningen pågått under lång tid och beståndet är stort. Metodvalet påverkas därför även av ekonomiska resurser och arbetskraftsresurser.

Säker avfallshantering

En korrekt avfallshantering är mycket viktig vid en bekämpningsinsats, annars kan hanteringen leda till ökad spridning. Rekommendationen är att alla invasiva växter hanteras med samma försiktighet.

Privatpersoner kan lämna växtavfall från invasiva arter på kommunernas återvinningscentraler. De ska aldrig slängas i trädgårdsavfall, men exakt hur de ska hanteras kan variera mellan olika kommuner. Om det finns jordmassor som innehåller invasiva arter bör de också omhändertas. Kontakta din anläggning innan du lämnar ditt avfall för att ta reda på hur det görs i din kommun. Om det rör sig om stora mängder bör kommunen kontaktas i god tid innan avfall ska lämnas.

Grundregeln för vresros är att aldrig lämna nypon i naturen utan de ska tas till förbränning. Avklippta grenar kan lämnas kvar, är det möjligt kan de med fördel eldas upp.

Vägledning om säker avfallshantering finns på naturvardsverket.se och vieraslajit.fi.

Planera uppföljning

Vresros kräver i de flesta fall flera år av bekämpningsinsatser men redan efter ett år blir arbetsinsatsen mindre. Fortsatta besök krävs även när beståndet anses vara utrotat för att säkerställa att ingen återetablering sker.

För större bekämpningsinsatser

Kartlägg beståndet

Precis som för mindre bekämpningsinsatser är det nödvändigt att identifiera området som ska bekämpas. Ska ett större område med spridda bestånd bekämpas kan det behövas en inventering. Det är framför allt viktigt vid bekämpning längs längre vattendrag. Det är viktigt att eventuella inventeringar är genomförda så nära inpå bekämpningstillfället som möjligt. Invasiva arter sprider sig fort och gammal information kan ge en felaktig bild över såväl utbredning av beståndet som kostnad för insatsen.

Vresrosens blommor är enkla att upptäcka och inventeringar kan med fördel genomföras under blomningstiden. Även hösten är en bra tid att inventera då rosens gulnande blad syns väl bland övrig vegetation. Inventering till fots är ofta nödvändigt för att upptäcka små plantor men stora ytor

Tänk på att genomföra inventeringar i närtid till bekämpningsinsatsen.

kan göras från luften med exempelvis drönare. I skärgården kan inventering även delvis ske från vattnet med hjälp av kikare.

Bestånden som upptäckts vid inventeringen bör rapporteras till vie-raslajit.fi i Finland och artportalen.se eller invasivaarter.nu i Sverige.

Identifiera markägare

Om bekämpningen inte genomförs på egen mark behövs fastighetsägarens medgivande. Även metodval är viktigt att diskutera då bekämpningsmetoder kan påverka platsen och närmiljön

i varierande grad. Det bör förtydligas vilka områden arbetet görs på och vilka bestånd som ska bekämpas.

Val av arbetskraft

Det finns en rad möjliga sätt att organisera en arbetsinsats, läs mer i kapitlet om organisation och arbetskraft.

Kom ihåg att för bekämpning längs vägar ska NTM-centralens trafikavdelning eller Trafikverket kontaktas. Av säkerhetsskäl är det förbjudet att gå på vägrenar invid motorvägar och motortrafikleder eller andra vägar med två körbanor. Det är också helt

förbjudet att röra sig på järnvägsområdet. Följ myndigheternas anvisningar.

Stora mängder avfall

Företag och myndigheter får inte lämna avfall på kommunens allmänna återvinningscentraler. Kontakta aktuellt avfallsbolag för rådgivning. Det går också att anlita företag som specialiserat sig på hantering och upphämtning av avfall. Säkerställ då att transporten är täckt och att avfallet lämnas direkt för förbränning.

Parametrar att notera vid inventering av vresros

- Beståndens storlek
- Förekomst av hotade arter
- Naturtyp
- Åtkomlighet
- Kom ihåg att ta bilder på både själva beståndet och den närmaste miljön

Här listar vi några exempel på villkor att ha med i upphandlingar och avtal med leverantörer som verkar i områden där det kan finnas invasiva arter eller som ska hantera avfall från invasiva arter.

- Undvik spridningsrisk med utrustning. Leverantören ska vara noga med att utrustning som kommer i direkt kontakt med djur, växter, jord med mera ska rengöras och desinficeras vid förflyttningar

mellan olika områden/vattendrag/ uppströms i ett vattendrag för att minska risken för spridning av invasiva arter och eventuell smitta.

- Kom ihåg korrekt avfallshantering. Leverantören ska hantera avfall som produceras vid utförandet av uppdraget på sådant sätt att spridning undviks. Massor ska täckas under transport.
- Hantera avfall korrekt vid avfallsanläggningen. Transportvägar

som finns på avfallsanläggningen ska följas. Lossningen ska ske på ett korrekt sätt – undvik mellan-lagring. Vid eventuellt spill ska det samlas upp omgående. Lastbilar med eventuella släp samt andra maskiner som hanterar invasiva arter ska rengöras från jordmassor innan de får lämna tipprampen eller deponiområde, med fördel också innan de lämnar bekämpningsområdet.

Bekämpningsmetoder

Det finns flera metoder att välja på. Vissa metoder kräver fler besök på platsen än andra, vilket särskilt bör beaktas vid bekämpning på svårtillgängliga platser. Var i landet växten finns kan också påverka valet av metod, då ett kallare klimat verkar göra vresrosen mindre motståndskraftig. Ett vresrosbestånd behöver oftast bekämpas under flera år. Även vid större grävningssatsningar måste man följa upp arbetet under kommande år för att ta bort nya skott från kvarblivna rottdelar.

Det är svårt att ge exakta rekommendationer om metoder och arbetskraft. Ekonomiska resurser, bekämparens fysiska förmåga och tillgänglig tid är faktorer som grundar sig i personliga bedömningar. Valen måste därför göras utifrån rådande förutsättningar för respektive bekämpningsinsats.

Här beskriver vi metoderna utmattning och versioner av utmattning, röjning eller nerklippning, täckning, grävning, kemisk bekämpning med glyfosat samt värmebehandling med het ånga.

Utmattning

Utmattning kan rekommenderas för alla utom de största bestånden. Fördelen är att metoden inte producerar problematiskt avfall och marktypen spelar ingen roll.

Klassisk utmattning är en metod där växtens gröna delar, det vill säga årstillväxten, ihärdigt avlägsnas tills den inte längre orkar producera nya skott. Utan gröna delar kan växten inte fotosyntetisera och kommer att torka ut. Utmattningen kan göras så länge det finns gröna skott på stammarna.

För att minska bildandet av rotskott klipps inte de förvedade delarna ner, endast årets rotskott som är gröna klipps av vid marknivå. De torra stammarna gör det också lättare att hitta bland övrig växtlighet. De bortklippta skotten kan lämnas på marken, men om busken har hunnit producera nypon ska de plockas bort och förstöras så att fröna inte kan spridas vidare.

Bekämpningen utförs tre till fyra gånger det första året och två till tre gånger efterföljande år. Behovet verkar variera med breddgraden.

Växten dör vanligtvis efter tre till fyra år och de förvedade delarna kan tas bort efter det då busken inte längre producerar nya skott på våren. Klassisk utmattning är en fungerande men långsam metod och för stora bestånd är det ett tidskrävande arbete. Metoden kräver också regelbundet engagemang eftersom utebliven utmattning drar ut på bekämpningen.

Om busken är lättillgängligt belägen kan bekämpningen göras effektivare genom att ta bort gröna blad direkt när de dyker upp. Om beståndet är stort kan metoden kombineras med nedklippning så att gångar klipps upp i beståndet som hjälper en att komma åt hela busken.

Tredjedelsutmattning

Vresrosorna är ofta mest förgrenade i topparna. Om toppen avlägsnas med ett enda klipp i stället för att ta alla små skott separat sparar man mycket tid. Tredjedelsutmattning innebär att den översta förgrenade delen av busken, cirka en tredjedel, klipps av först. Resten av busken utmattas som i klassisk utmattning. Vid återbesök

Exempel A. En ensam vresrosbuske på en gårdstomt

Det finns många möjliga metoder att välja på. Här presenterar vi tre exempel som kräver olika mycket fysisk ansträngning. Den stora fördelen med scenariot är att platsen är lättillgänglig.

- Klipp ner och gräv bort busken. Försök få med så många rötter som möjligt. Var beredd på att rotskott kommer att komma upp i några år framöver, avlägsna dem allt eftersom.
- Klipp ned och täck med en tät presenning eller dubbelvikt juteväv. Täck cirka en meter utanför busken åt alla håll. Låt ligga i minst tre år, kanske lite längre.
- Utmatta busken genom att kontinuerligt ta bort alla gröna blad. Behöver göras i minst tre år.

används klassisk utmattning för hela busken. Klassisk utmattning har en aning bättre effekt, men framför allt vid stora bestånd sparar tredjedelsutmattning mycket tid och ger också ett gott resultat med upprepade besök.

Ringbarkning med tredjedelsutmattning

Inom INSPECT-projektet testades en metod där tredjedelsutmattning kompletterades med ringbarkning. Resultaten visar att den ytterligare arbetsinsatsen inte förhöjer effekten av tredjedelsutmattningen märkbart och därmed rekommenderar vi inte det.

Nedklippning

Nedklippning används främst vid stora och lättillgängliga bestånd där andra metoder är för tidskrävande, men kan också vara ett alternativ i trädgårdar.

Metoden innebär att beståndet kapas ned så nära marknivå som möjligt med röjsåg eller liknande redskap.

Det är en effektiv metod om beståndet ligger lättillgängligt och man har möjlighet att upprepa bekämpningen minst tre gånger under växtsäsongen och gärna fler gånger under det första året.

Nedklippningen leder till att busken börjar producera nya rotskott i stora mängder. Nedklippning till marknivån fungerar bäst på jämna ytor där nya rotskott lätt upptäcks och där det går att klippa flera gånger per sommar.

Metoden passar generellt bättre i trädgårds- och parkmiljöer än i naturmiljö eftersom rotskott är svåra att upptäcka i buskage och på strandängar. Tänk också på att övrig växtlighet tar skada av röjsågen.

Täckning

Denna metod fungerar fint på små och medelstora bestånd. Fördelen är att det bara är första bekämpningstillfället som kräver en större arbetsinsats.

Syftet med täckning är att utesluta ljus så att växten inte längre kan fotosyntetisera och därmed producera nya skott. Vresros kan skjuta rotskott i sitt sökande efter ljus och därför

måste ett betydligt större område än själva busken täckas.

Inför en täckning klipps hela busken ner så nära marken som möjligt. Lägg täckningsmaterialet en meter utanför busken åt alla håll. Inget ljus får nå busken, därför bör också närliggande stenar och block täckas över eftersom det är svårt att få täckningsmaterial att ligga helt tätt mot sten. Förankra täckningen väl, exempelvis med stora stenar, tältpinnar eller genom att gräva ner presenningens kanter. Detta kan göras när som helst på året.

Täckningsmaterial som rekommenderas är kraftig presenning eller tätvävd juteväv. Juteväv behöver vikas dubbel. Vresrosor kan tränga igenom ett enkelt lager med juteväv, men ett dubbelt lager stänger ute solljuset tillräckligt mycket. Tjocka presenningar klarar generellt väder och vind bättre än tunna presenningar, vilket också minskar risken för att de går

sönder och därmed släpper in ljus. En presenning på 600g/m² är opåverkad efter två säsonger i mycket väderexponerad miljö. Observera att det finns miljöpresenningar som exempelvis inte innehåller tungmetaller och ftalater.

Metoden fungerar mycket bra, förutsatt att täckningen inte tillåtit rotskott att nå utanför den. Täckning kan med fördel användas i steniga miljöer, men tänk på att hellre täcka över en sten än att försöka lägga täckningen tätt emot. Metoden bör främst användas på skyddade platser där täckningsmaterialet inte riskerar att blåsa eller sköljas bort av vind och vatten.

Återbesök platsen minst en gång per säsong för att kontrollera så inte rotskott skjutit upp utanför täckningen och att materialet ligger kvar. Det bör göras tidigt på säsongen eftersom det vanligen är under hösten och vintern som presenningen flyttar på sig. Det är bra att få den på plats igen före

tillväxten sätter i gång på våren. Återbesök behövs också några år efter att täckningen tagits bort för att säkra att inga nya skott uppstår.

Grävning

En effektiv metod på sandig mark. Maskinell grävning är den absolut bästa metoden för stora bestånd i sandiga miljöer.

Syftet med grävning är att få bort hela plantan, inklusive rotsystemet. Grävning kan antingen göras manuellt eller med hjälp av maskin. INSPECT har inte arbetat med maskinell grävning, information har därför hämtats från projektet SandLIFE.

Om grävningen ska ske manuellt behöver beståndet förbehandlas först i syfte att få rötterna att släppa lättare vid själva grävningens insatsen. Det kan

Exempel B. 100 m² stort vresrosbestånd på kommunal mark

En stor utmaning för kommuner kan vara att frigöra tid och pengar för bekämpning. Metoder som kräver få insatser kan då vara lämpliga.

- Klipp ner och gräv bort med maskin. Sortera bort jorden så att avfallet endast utgörs av växtdelar som kan förbrännas. Uppföljning några år därefter för att gräva upp skotten som kommer.
- Täckning med tjock presenning med lång livslängd. Skyltar som förklarar åtgärden.

efter upp till fem behandlingar fortsatte rotskott att skjuta upp. Metoden kan därför inte rekommenderas.

Kemisk bekämpning

Kemisk bekämpning har en negativ effekt på miljön. Det ska därför ses som ett sista alternativ och bara användas i undantagsfall.

Det finns många olika kemiska växtbekämpningsmedel. Syrabaserade medel angriper växterna ytligt. Därmed är de effektivast mot örter och gräs medan de inte är särskilt effektiva mot fleråriga växter. Glyfosatbaserade medel är däremot mycket effektiva mot förvedade växter.

Glyfosat är det aktiva ämnet i många växtbekämpningsmedel. I dagsläget tillåter EU användning, men europeiska kemikaliemyndigheten väntas göra en omvärdering av glyfosatets status kring slutet av år 2022. I Finland är glyfosatbaserade medel med låg koncentration verksamt ämne tillgängligt för allmänheten. Medel för yrkesmässigt bruk kan köpas mot uppvisande av giltigt intyg över växtskyddsutbildning. I Sverige är glyfosat delvis tillåtet men det krävs utbildning och behörighet för att använda det. Områden som omfattas av förbud är exempelvis tomter, skolgårdar och parker. Här krävs dispens för att få

göras genom exempelvis bränning eller slätter. Fördelen med bränning är att växtmaterialet blir omhändertaget på en gång.

Förbehandlingen kan med fördel göras under vår/försommar, då släpper rötterna lättare vid den senare uppgrävningen. Manuell grävning genomförs under sensommar/höst och målet är att få bort så många rot-delar som möjligt. Uppföljning krävs i minst två år då det är svårt att få upp hela rotsystemet och alla små rotfragment.

Vid grävning med maskin behövs inte någon förbehandling. Här sorteras det uppgrävda materialet i ett sorteringsverk så att sand och växtmaterial separeras. Sanden läggs därefter tillbaka i gropen. Ny "ren" sand kan

gärna tas upp från botten av gropen för att ha överst. Finns inget sorteringsverk att tillgå kan en gallerskopa användas för att sortera ut växtmaterialet. Även vid maskinell grävning är det svårt att få bort alla rot-delar, vilket innebär att metoden kräver uppföljning i minst två år. Generellt passar maskinell grävning bättre vid stora bestånd och lättillgängliga områden

Värmebehandling med ånga

Inom INSPECT-projektet testades att klippa ner vresrosor och sedan värmebehandla rötterna med het ånga. Det visade sig vara ineffektivt, även

använda glyfosat, och det kan beviljas av kommunen. Glyfosatbaserade bekämpningsmedel tillverkas av flera aktörer och säljs under olika produkt-namn.

Glyfosat rekommenderas inte för allmänheten utan framför allt för myndigheter när andra metoder inte är lämpliga.

Fördjupning, glyfosat

Glyfosat ger en stark kemisk effekt på växterna genom att påverka deras metaboliska processer. Det finns glyfosatbaserade medel för besprutning och i gelform och med olika koncentrationer av aktivt ämne.

Bekämpning i naturvårdssyfte utförs vanligen som punktinsats med handspruta. På små förekomster kan medlet appliceras med pensel. Vid besprutning behandlas beståndet så att bekämpningsmedlet träffar största delen av buskens blad, utan att medlet rinner av bladen. Bekämpningen fungerar bäst när bladen är fullt utväxta och bör inte göras senare än i augusti.

Kemisk bekämpning kan vara motiverad på platser som är svårtillgängliga, där mekanisk bekämpning blir dyr och där det finns risk att det nödvändiga antalet besök som andra metoder kräver inte går att genomföra. Även där vresrosbeståndet finns på viktiga fågelhäckningsskär som är känsliga för störning kan det vara mo-

tiverat med kemisk bekämpning. Då kan bekämpningen göras snabbt vid en tidpunkt som inte är kritisk. Sammantaget är kemisk bekämpning ett mycket kostnadseffektivt alternativ för att få bukt med utbredda bestånd.

Iaktta största försiktighet vid användning av kemikalier vid bekämpning av invasiva främmande växter. För att bekämpningen ska lyckas så bra som möjligt och skada omgivningen så lite som möjligt behöver man ta hänsyn till ett antal faktorer. Också personen som utför bekämpningen samt eventuella besökare på platsen behöver skyddas.

Besprutning

Behandling genom besprutning är snabb och effektiv. Det räcker ofta med bara en behandling för att döda ett vresrosbestånd, men det är ändå viktigt att följa upp bekämpningen för att kontrollera om någon planta undgått behandlingen.

Besprutning med handspruta är en noggrann och precis metod, men det är ändå svårt att inte påverka närliggande växtlighet. Genom att vara försiktig och välja rätt tidpunkt kan man minimera påverkan på omgivningen. Bekämpningen måste göras när det är uppehåll och vindstilla eller endast svag vind. Regn eller dagg på bladen försämrar upptagningen av medlet och därmed effekten. Det medför även risk att medlet rinner av bladen. Det får inte heller vara regn på väg de närmaste timmarna.

Iaktta särskild försiktighet om det finns hotade arter eller bärbuskar i närheten. Exempelvis växer ofta havtorn mellan rosorna. Om de har bär kan det bli nödvändigt att först avlägsna dem. Rosens blommor och nypon ska alltid plockas bort före behandlingen för att skydda pollinerare och andra djur.

Det är viktigt att informera allmänheten när kemiska bekämpningsinsatser genomförs på allmänna platser. Använd väderbeständiga skyltar som

Läs och följ noga
preparatets bruksanvisning
och skyddsföreskrifter.

berättar om behandlingen. Informationen bör inkludera tidpunkt för bekämpningen, när karenstid upphör (10–14 dagar efter bekämpningen) samt kontaktuppgifter till ansvarig instans.

Besprutning kräver skyddsutrustning hos den som utför behandlingen. Ett långt munstycke ökar tryggheten ytterligare. Mera information om hur man skyddar omgivningen och sig själv vid kemisk bekämpning finns i Coastnet LIFE:s broschyr ”som hittas på INSPECTs hemsida..

Starka glyfosatpreparat, som är avsedda för yrkesmässigt bruk, säljs som koncentrat som användaren blandar ut med vatten till lämplig koncentration. Halten verksamt ämne varierar i olika produkter. Rekommendationen för punktbehandling är upp till 120 g glyfosat per liter och vid precisionsbehandling med ryggspruta ca 70 g per liter. En svagare lösning på 40-50 g per liter har konstaterats fungera bra på vresros och kan därmed rekommenderas. Eftersom glyfosat kan anses som en sista utväg är det viktigt att doseringen ändå är tillräcklig för att undvika att behandlingen måste upprepas.

Glyfosat i gelform

Efter att buskar klippts eller röjts ned kan glyfosat i gelform penslas på de avkapade stammarna. Gelpreparat påverkar ingen annan vegetation och de kräver heller ingen växtskyddsutbildning eftersom det rör sig om svaga doser. Gelbehandling rekommenderas dock inte som bekämpningsmetod för vresros eftersom resultaten varit dåliga i tester.

Mera information om användning av växtskyddsmedel i Sverige finns på naturvardsverket.se och i Finland på tukes.fi.

Metodtabell

I tabellen visas ett sammandrag av olika bekämpningsmetoder med fördelar och nackdelar. Informationen bör ses som riktgivande och inte absoluta sanningar. Variationer kan förekomma beroende på miljöfaktorer.

Flera kategorier bedöms dessutom subjektivt. Förutom den angivna tiden behöver alltid uppföljning göras de kommande två säsongerna. Kategorin "Besök" berättar hur många gånger ett bestånd ska bekämpas eller kontrolleras under en säsong.

*Informationen kommer från Sand-LIFE

Metod	Effektivitet	Kostnad	Besök	Tid	Fördelar	Nackdelar	Lämplig miljö	Lämplig storlek på bestånd
Utmattning	Bra	Billig	3 ggr / år	Minst 2-3 år	Billig, enkel	Tidskrävande	Alla miljöer	Små och medelstora
Täckning	Bra	Medel	2 ggr / år	Minst 3 år	Enkel, valmöjligheter bland material	Känslig för stormar och högvatten	Jämn terräng, skyddad från vågor	Små och medelstora bestånd
Grävning, manuell	Bra	Billig	2 ggr/år	Minst 3 år	Billig	Fysiskt krävande	Inte för stenig mark	Alla bestånd
Grävning, maskinell*	Bra	Dyr	1 ggr/ år	1 år	Speciellt bra mot stora bestånd i lös mark	Dyr, kräver närhet till väg	Inte för stenig mark	Stora bestånd
Nedklippning	Medel	Billig	Minst 3 ggr/ år	Minst 3 år	Snabb och enkel	Ger upphov till många rotskott	Alla	Alla
Glyfosat	Mycket bra	Ganska billig	1 gång	1 säsong	Det mest effektiva	Giftigt, kräver utbildning	Svårtillgängliga platser	Medelstora och stora

Uppföljning och återställande

Vresrosen sprider sig effektivt och är svår att bli av med när den väl etablerat sig i ett skärgårdsområde. Bekämpningsinsatsen kan bli kostsam men kostnaden ökar i takt med att spridningen tillåts fortsätta. Det bör noteras att när bekämpningen väl har inletts blir arbetsinsatsen mindre för varje gång eftersom beståndet minskar och fröbanken dör ut. Det motiverar en noggrann uppföljning för

att säkerställa att växten inte återetablerar sig. Utan uppföljning finns risk att återetablering inte upptäcks och allt arbete kan vara bortkastat. De första åren efter ett bestånd dött ut är det bra att kolla växtplatsen årligen. Om det inte syns till nya plantor kan man förlänga mellanrummen mellan besöken.

Om en bekämpningsinsats påverkat naturmiljön kraftigt bör ett åter-

ställande av platsen genomföras. INSPECT har inte arbetat med detta, så för information om återställande hänvisas information om återställande hänvisas till aktuell central myndighet. I Sverige är det Naturvårdsverket och i Finland den regionala NTM-centralen.

Lagstiftning

Information för alla

Det finns en lagstiftning kring vresros i Finland men inte i Sverige. Detta beror på att vresrosen inte finns med på EU:s förteckning men däremot på Finlands nationella förteckning. Förädlade rugosarosor omfattas inte av lagen. I Sverige finns ännu ingen nationell förteckning och därför finns endast en rekommendation om att bekämpa arten.

Lagstiftningen är omfattande och arter som är klassade som invasiva arter av unionsbetydelse finns listade på en tillhörande förteckning. Medlemsländer kan också införa egna förteckningar över nationella invasiva arter. Finland har en nationell förteckning medan Sverige håller på att utarbeta en motsvarande förteckning.

Det är förbjudet att importera, sälja, odla, föda upp, transportera, använda, byta, släppa ut i naturen eller hålla levande exemplar av samtliga arter som finns upptagna på EU-förteckningen eller på en nationell förteckning. Det är inte heller tillåtet att låta dessa arter växa eller reproducera sig.

Markägaren eller eventuellt arrendatorn bär ansvaret över sin mark

Detta behöver du veta:

- I Finland omfattas vresros av lagkrav, det gör den inte i Sverige
- Markägaren är ansvarig för invasiva arter på sin mark
- Det finns särskild lagstiftning som myndigheter behöver beakta
- Sanktioner från myndigheter är möjliga men ses som en sista utväg

när det gäller invasiva arter som är upptagna på EU-förteckningen eller en nationell förteckning. Likaså ansvarar väghållaren för områden som hör till vägen.

Länsstyrelserna i Sverige och NTM-centralerna i Finland är ansvariga för övervakningen. Myndigheternas primära strategi i båda länderna går ut på att vägleda och ge råd till markägare som har invasiva arter på sin fastighet. Myndigheterna har möjlighet att förelägga markägare att genomföra åtgärder eller utfärda hot om vite. Som en yttersta åtgärd kan de även själva genomföra en åtgärd som sedan faktureras markägaren. Tillgången till praktisk hjälp med bekämpning är begränsad hos myndigheterna, men lokalt kan det finnas projekt, föreningar eller privata företagare som kan erbjuda hjälp.

Fördjupad lagstiftning

EU-lagstiftning

Den lagstiftning som i huvudsak reglerar bekämpningen av invasiva främmande arter i EU-länderna är *EU-förordning 1143/2014 om förebyggande och hantering av introduktion och spridning av invasiva främmande arter*. EU-förordningen gäller i både Sverige och Finland och syftar till att skydda miljön och samhället mot etablering och spridning av invasiva arter samt skador som dessa kan orsaka.

Eftersom EU-förordningen innehåller ett förbud mot att avsiktligt låta dessa arter reproducera sig, växa eller att odla är fastighetsäga-

ren ansvarig för arterna på den egna fastigheten. Detta gäller både om fastighetsägaren planterat växterna eller om de spridit sig från omgivningen. Ansvaret gäller alla fastighetsägare; privatpersoner, kommunala och statliga fastighetsägare samt bolag som äger fastigheter.

EU-förordning 1143/2014 om förebyggande och hantering av introduktion och spridning av invasiva främmande arter (eur-lex.europa.eu)

EU-förteckning över invasiva främmande arter (ec.europa.eu).

Nationell lagstiftning i Finland

Finlands lag om invasiva arter föreskriver hur förordningen om invasiva främmande arter i Europeiska unionen genomförs nationellt. Detta görs i *Lagen om hantering av risker orsakade av främmande arter* och i *Lagen om ändring av lagen om hantering av risker orsakade av främmande arter*. Finlands *nationella förteckning*

av invasiva främmande arter regleras av en förordning av statsrådet. Det finns även närmare bestämmelser om invasiva arter av nationell betydelse i *Statsrådets förordning om hantering av risker orsakade av invasiva främmande arter*. Enligt lag ska markägare vidta rimliga åtgärder för att utrota eller förhindra spridning av invasiva arter.

Ansvaret kring invasiva främmande arter är fördelat på flera olika myndigheter. Jord- och skogsbruksministeriet styr och följer verkställigheten av Finlands lag om invasiva främmande arter i samarbete med kommunikationsministeriet och miljöministeriet. Närings-, trafik- och miljöcentralen övervakar att förordningen om invasiva främmande arter följs. Naturresursinstitutet följer upp förekomsten av främmande arter i Finland och samlar in information om arter som omfattas av lagstiftningen om främmande arter. Tullen ansvarar för importen och att importförbudet följs. Regionförvaltningsverket i Södra Finland är tillståndsmyndighet och svarar för tillsynen över de verksam-

hetsställen som avses i tillstånden. Finlands miljöcentral och Finlands viltcentral erbjuder tjänster inom sina respektive ansvarsområden som behövs för att verkställa lagen.

Finland har hanteringsplaner för samtliga arter i förteckningarna och de hittas på Jord- och skogsbruksministeriets hemsida. Vresrosen ingår i den tredje hanteringsplanen. Det har även utarbetats en nationell strategi för invasiva främmande arter, där vresros nämns som särskilt skadlig.

Lag om hantering av risker orsakade av främmande arter (finlex.fi).

Nationella förteckningen över invasiva främmande arter (vierasljit.fi)

Statsrådets förordning om hantering av risker orsakade av invasiva främmande arter (704/2019) (finlex.fi)

Hanteringsplan III för bekämpning av nationellt invasiva främmande arter (mmm.fi)

Finlands strategi för invasiva främmande arter (finska eller engelska) (vierasljit.fi).

Nationell lagstiftning i Sverige

En nationell förteckning är under framtagande och där föreslås vresros vara en av arterna. När det finns en beslutad förteckning kommer vresrosen möjligen att omfattas av lagstiftningen.

I Sverige har EU-förordningen tillämpats genom tre olika författningar:

Det är förbjudet att importera, sälja, odla, föda upp, transportera, använda, byta, växa, låta reproducera sig, släppa ut i naturen eller hålla levande exemplar av samtliga arter som finns upptagna på EU-listan.

Förordningen om invasiva främmande arter, Miljöbalken och Tillsynsförordningen. Förordningen om invasiva främmande arter (2018:1939) fördelar ansvaret mellan olika myndigheter i landet. Miljöbalken (1998:808) reglerar bestämmelser om bland annat straffansvar för enskilda som hanterar arter på ett otillåtet sätt och Miljötillsynsförordningen (2011:13) tillsammans med förordningen om invasiva främmande arter fördelar ansvaret om tillsyn mellan olika myndigheter i landet. Naturvårdsverket och Havs- och Vattenmyndigheten fungerar som ansvariga myndigheter.

Statsstödsregler och stöd av mindre betydelse (de minimis)

Statsstöd är enligt artikel 107 i fördraget om Europeiska unionens funktionssätt (EUF-fördraget) när stat, kommun eller region stöttar en mottagare som bedriver ekonomisk verksamhet med statliga medel, vilket leder till att mottagaren får en fördel gentemot andra aktörer på marknaden. Statsstödsreglerna syftar till att förhindra det offentliga från att snedvrیدا konkurrensen på EU:s inre marknad.

Om myndigheter, kommuner eller regioner med egna medel vill bekämpa invasiva arter på privatägda fastigheter innebär det att fastighetsägaren

Både i Sverige och i Finland har fastighetsägaren det juridiska ansvaret att bekämpa invasiva främmande arter.

får ett statsstöd. Om det bedrivs en verksamhet på fastigheten som även är mottagare av annat statligt stöd måste EU:s statsstödsregler tillämpas.

Statsstödsregler rörande vresros är för närvarande endast aktuella i Finland eftersom det inte finns någon lagstiftning för arten i Sverige. Genom den allmänna förordningen om stöd av mindre betydelse^[1] undantas från EUF-fördragets regler om förbud och anmälningskyldighet stöd till företag i fall där stödet lämnas med som högst 200 000 EUR (ca 2 miljoner kr) sammanlagt under en period om tre beskattningsår (artikel 3.1 och 3.2).

Likabehandlingsprincipen

När myndigheter ska bekämpa invasiva arter på privatägda fastigheter måste även likabehandlingsprincipen beaktas. När en privatperson får hjälp med bekämpning på sin fastighet behöver det därför finnas en väl underbyggd motivering till varför just denna privatperson får hjälp. Exempelvis kan det finnas ett bestånd av en invasiv växt som riskerar att sprida sig till ett skyddat område som myndigheten har ett förvaltningsansvar över.

Organisation och arbetskraft

En bekämpningsinsats kan genomföras på olika sätt, allt från stora projekt till bekämpning av ett isolerat litet bestånd. Att organisera verksamheten genom ett projekt kan vara fördelaktigt eftersom det ger tydliga ramverk för tid, ekonomi och arbetskraftsresurser. Som projekt finns även unika möjligheter att söka finansiering. Beroende på var ni befinner er, vem ni är och vad ni tänker arbeta med finns möjligheter till finansiering på EU-nivå, statlig nivå eller kommunal nivå.

Vilken typ av arbetskraft som väljs är ofta kopplat till de ekonomiska resurserna som finns tillgängliga. Det finns även andra faktorer som kan spela in så som behov av specialkompetens, tillgänglig tid eller önskan om att öka kunskapen och engagemanget i samhället.

Nedan beskrivs några exempel på arbetskraft och under vilka förutsättningar de kan vara lämpliga. De är ordinarie personal, arbetssökande inom arbetsmarknadsåtgärd, entreprenör, skötselavtal, aktiverad allmänhet och markägare och talko. Talko delas in i traditionellt talko, föreningstalko, solotalko och kombinationer av dessa.

Ordinarie personal

Att ha tillsvidareanställd personal för bekämpningsarbete kan vara fördelaktigt eftersom det är enklare att detaljstyra insatser till yttre faktorer såsom blomningstid, väder, andra aktiviteter inom organisationen och så vidare. Därtill bibehålls kompetensen inom organisationen. För större projekt som pågår under längre tid är detta en bra lösning.

Visstidsanställd personal kan vara en billigare arbetskraft men risk finns att erfarenhet saknas. Kompetens måste då byggas upp under en inlärningsperiod.

Arbetssökande inom arbetsmarknadsåtgärd

Att ta hjälp av arbetssökanden inom arbetsmarknadsåtgärder kan ge många fördelar. Lönen betalas delvis eller helt av staten och det är en samhällsnyttig insats som fungerar som en inkörsport till arbetsmarknaden.

Ofta saknas kompetens inom bekämpningsområdet, men tillgången på arbetskraft kan vara mycket god.

Entreprenör och konsult

När kompetens om en specifik art och dess bekämpning är viktigt kan det vara en fördel att anlita en entreprenör. Idag finns flera entreprenörer, både i Sverige och i Finland, med god kunskap om bekämpning av invasiva arter.

När en myndighet planerar en bekämpningsinsats är det viktigt att ta hänsyn till likabehandlingsprincipen och statsstödsregler, se s 19.

När en entreprenör upphandlas, kom ihåg att specificera de krav som nämns i kapitlet om avfallshantering.

Pris och kvalitet kan variera kraftigt, kontrollera därför gärna entreprenörens tidigare bekämpningsuppdrag och resultat från dem. Ta gärna referenser från tidigare kunder.

Skötselavtal

När en invasiv art finns i ett naturskyddsområde och bekämpningsinsatser behöver göras vid upprepade tillfällen under en säsong kan skötselavtal med till exempel boende i området eller en lokal förening vara ett bra sätt att organisera bekämpningen på. Mot en ekonomisk ersättning sköter då personen eller föreningen skötseln

TIPS!

Erbjud hjälp att ta bort växtrester då det ofta kan vara ett svårt steg i bekämpningen.

enligt överenskommelse. Det ger ofta ett större engagemang för bekämpningen och en delaktighet som kan ge positiva effekter. Skötselavtal bör alltid vara skriftliga.

Aktiverad allmänhet och markägare

Att engagera allmänhet, inklusive markägare, kan ge mycket goda resultat och det är också mycket kostnadseffektivt. Det finns flera vägar att gå:

- Etablera särskilda dagar. Det finns exempelvis lupinbekämpardagar och mördarsnigelns otursdag.
- Erbjud hjälp med uppsamling av växtavfall. Det förenklar arbetet för allmänheten och markägare samtidigt som risken minskar för felaktig avfallshantering och spridning.
- Anordna talko, se nedan.

Aktivering av allmänheten är främst en kommunikationsinsats, detta behandlas närmare i kapitlet om kommunikation och information.

Talko

Ett talko är strikt tolkat en arbetsinsats som genomförs med hjälp av frivillig arbetskraft. Det kan vara ett effektivt sätt att genomföra insatser i mindre geografiskt avgränsade områden när de ekonomiska resurserna är små. Det kan också vara en del av en större arbetsinsats för myndigheter och andra aktörer som har rådighet över många fastigheter och områden.

Att bjuda in till talko är också ett bra sätt att engagera allmänheten och väcka intresse för en specifik art. Inbjudan genom befintliga nätverk, exempelvis kommuner eller föreningar, underlättar arrangemang av talkon då viljan att engagera sig är större när bekanta aktörer är involverade.

De som leder talkot behöver kunskap om arten, bekämpningsmetoder och avfallshantering. Bistå gärna deltagare med utrusning och se till att avfallet tas om hand på ett korrekt sätt.

För samtliga former av talko är kommunikation en väsentlig del och detta behandlas närmare i kapitel *Kommunikation och information*.

Kom ihåg att alltid ha markägarens tillstånd för att genomföra ett talko. Tänk också på att det i Finland kan behövas en talkoförsäkring.

Traditionellt talko

Vid ett traditionellt talko bjuds allmänhet in till ett bekämpningstillfälle. Till exempel kan en byaförening bjuda in till bekämpning av jättebalsamin, vresros eller lupiner kring byn eller kommunen bjuda in till en insats i någon av sina stadsdelar.

Föreningstalko

Vid ett föreningstalko erbjuds föreningar att genomföra en bekämpningsinsats mot en summa pengar. Det kan exempelvis vara idrottsföreningar, naturföreningar eller scouter. Arrangören utser bestånd som ska bekämpas, skaffar nödvändiga tillstånd, förser arbetskraften med utrustning samt ombesörjer avfallshantering. Detta är ofta ett effektivt sätt att få många aktiva deltagare på ett talko. Samtidigt fungerar talkotillfället utmärkt som informationstillfälle där personer som annars inte är insatta i ämnet kan exponeras för informationen.

Solotalko

Idén om solotalko lanserades inför sommaren 2020 i samarbete av projekten Viekas LIFE (Finlands Naturskyddsförbund) och DIAS (SYKE och LUKE) i Finland. Det går ut på att arrangören utser ett bestånd som ska bekämpas, en talkoplats, och allmänheten ges möjlighet att utföra bekämpningen när som helst under ett specifikt tidsintervall. Talkodeltagare kan bekämpa invasiva arter på sin gård, i närmiljön eller på det utpekade området. Vid talkoplatsen finns information om arten som ska bekämpas och området de får bekämpas på. Utrustning erbjuds antingen vid talkoplatsen eller vid annan lokal. Vid talkoplatsen finns möjlighet att lämna växtavfall på ett säkert sätt, exempelvis i sopsäckar på flak eller i containere. Den stora fördelen med solotalko är att arbetet kan göras när som helst under intervallet.

Möjlighet att lämna avfall

Avfallshantering kan vara en tröskel för att bekämpa invasiva arter i ens närhet. Att erbjuda möjligheten ta hand om avfallet kan vara nyckeln till att aktivera markägare som har jättebalsamin på sin gård. Genom att placera ut flak eller containere dit allmänheten kan ta sitt avfall avlägsnas flera hinder. Detta är inte en form

av talko men idén är nära besläktad med solotalko och framför allt kan det kombineras med talkoarbeta.

Kombinationer

Det ena behöver inte utesluta det andra, olika talkoformer kan kombineras för att få ut maximal effekt. Exempelvis kan ett traditionellt talko ordnas, därefter fortgår ett solotalko vid samma eller ett intilliggande område. Dessutom kan allmänheten tillåtas slänga sitt eget växtavfall från invasiva arter vid samma samlingspunkt. Det resulterar i tre åtgärder i stället för en, men till ungefär samma kostnad.

Projekt

Om en bekämpningsinsats är stor och det finns möjlighet att söka medel kan det vara en idé att starta upp ett projekt. Att organisera verksamheten genom ett projekt ger tydliga ramverk för tid, ekonomi och arbetskraftsresurser som kan vara en fördel i bekämpningsarbetet. Som projekt finns det också unika möjligheter att ansöka om finansiering.

Beroende på var ni befinner er, vem ni är och vad ni tänker arbeta med finns möjligheter till finansiering på EU-nivå, statlig nivå eller kommunal nivå.

Kommunikation och information

Det är viktigt att fundera över vilken typ av information som ska kommuniceras. Om målet är att aktivera allmänheten i en specifik åtgärd bör informationen vara riktad och innehålla ett tydligt budskap om varför insatsen behövs och vilka metoder som är lämpliga.

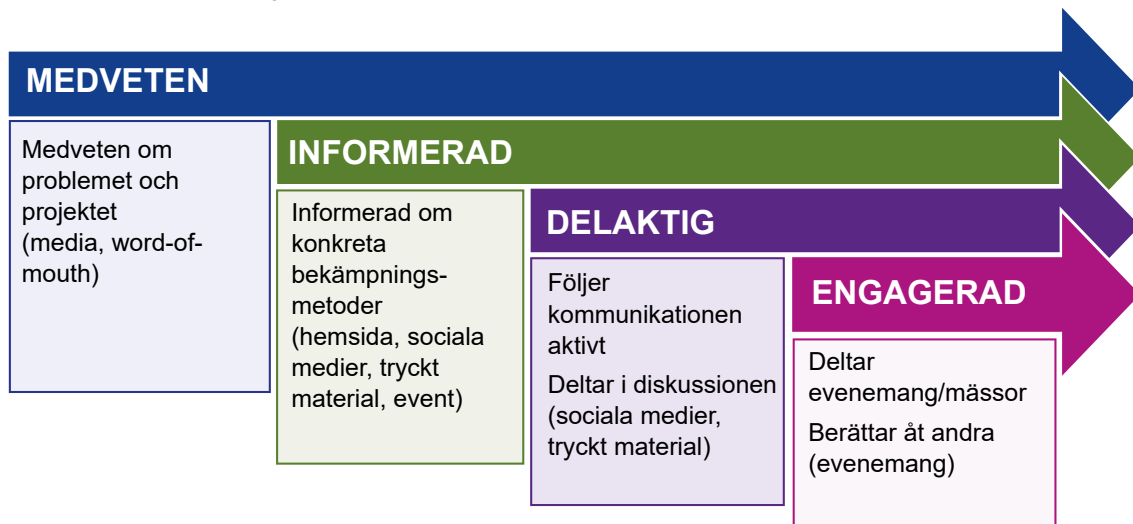
Kommunikationstrappan visar att medvetenhet leder till en vilja att hålla sig informerad om problemställningen. Ju fler som är informerade desto fler blir delaktiga, sprider information och diskuterar. Vid en sådan delaktighet är

steget inte långt att delta i aktiviteter eller till och med hjälpa till att arrangera evenemang.

När myndigheter, kommuner eller föreningar ska genomföra en bekämpningsinsats är kommunikation om insatsen bra, även om utomstående inte är inblandade i den. Kommunikation i samband med bekämpningsinsatser är inte bara ett sätt att informera om själva insatsen, det är också ett sätt att öka kunskapen om invasiva arter hos allmänheten.

För större projekt kan en kommunikationsplan och en årsklocka för kommunikationsinsatser vara användbara. De underlättar löpande kommunikationsarbete och synliggör också det arbete som kommunikationen kräver.

Allmänheten nås bäst när en bred variation av kommunikationskanaler används. Det finns många olika kanaler att använda sig av. Här beskriver sociala medier, lokaltidningar och tv, personlig kontakt, hemsida och skyltar.

Figuren visar en kommunikationstrappa. Ett ökat medvetande om ett problem leder till ett ökat engagemang.

Sociala medier

Sociala medier har en stor potential att nå många personer. INSPECT har använt Instagram och Facebook, två användbara och populära medier.

Instagram ger en god synlighet och informationsspridning som kan skapa medvetenhet. Det krävs en hög aktivitetsnärvaro för att nå många följare och om ett projekt ska ha ett eget Instagramkonto bör det planeras in tid för kommunikationsarbetet. Via Instagram går det inte att länka till eller dela andras inlägg, vilket innebär att inläggen behöver vara egenproducerade.

Facebook är en bra kanal för att mobilisera allmänheten till specifika områden och aktiviteter. Genom verktyget "evenemang" kan insatser enkelt koordineras. För extra genomslag kan inlägg eller evenemang delas i redan befintliga grupper där intresset beräknas vara stort, exempelvis lokala eller naturinriktade grupper. Ett annat alternativ för att nå ut bredare är att marknadsföra ett inlägg, vilket innebär att informationen riktas mot en viss

En god kommunikation ger fler engagerade i bekämpningen!

målgrupp baserad på exempelvis intresse, ålder, geografi med mera.

Här går det också bra att dela andras inlägg och evenemang samt länka till informativa sidor.

Lokaltidningar och tv

Lokaltidningar och lokala tv-kanaler kan ge mycket god regional spridning och uppmärksamhet. Lokala redaktioner kan med fördel tipsas om händelser och aktiviteter inom upptagningsområdet. Det kan vara uppskattat att bjuda med journalister till aktiviteter. Det ger även en ökad kunskap och engagemang hos journalisten i fråga. Det går också att köpa annonser i tidningar.

Informationsbrev

Utskick av informationsbrev ger en möjlighet att nå direkt till hushåll. Denna form av kommunikation förtydligar varje individs betydelse i bekämpningsarbetet och ökar chansen för delaktighet. Nackdelen är att det är tidskrävande och innebär en kostnad i form av porto.

Personlig kontakt

Att vara i direkt kontakt med markägare, föreningar och övrig allmänhet är mycket bra i avseendet att både sprida information och engagera människor till arbete. Personliga möten och föreläsningar hos föreningar och intresseorganisationer ger oftast en bättre dialog och diskussion än när kontakt sker på distans eller via andra kanaler. Fördelen med att nyttja existerande nätverk är att de sannolikt redan har ett förtroende inom samhället. Nackdelen med personliga kontakter är att de är mer tidskrävande och kan innebära högre kostnader i form av resor och lokalhyra.

Att delta i allmänna tillställningar så som marknader eller mässor är ett bra sätt att nå ut till personer som annars inte skulle nås av informationen. Förutom att ha en utställningsplats kan det också vara effektivt att röra sig bland folkmassorna och dela ut material.

I samband med talkon är det ett bra tillfälle att utbilda deltagare. Många deltagare kanske redan är insatta i problematiken kring invasiva arter, men framför allt vid föreningstal- kon är sannolikheten hög att deltagare inte är medvetna.

Hemsida

En hemsida kan vara aktuell för större projekt och bör vara en bas där information om projektet finns samlat. Arter och metoder kan beskrivas och löpande aktiviteter synliggörs. Genom att hålla hemsidan uppdaterad upplevs projektet som aktivt, vilket ökar sannolikheten för besök.

Hemsidan är ett verktyg vars målgrupp redan är medveten om problemställningen och där de kan fördjupa sig i projektet. Hemsidan bör vara tydlig och välstrukturerad för att tjäna sitt syfte. För att sprida information till de som inte aktivt söker den fungerar däremot en hemsida sämre.

Skyltar

Skyltar synliggör en bekämpningsinsats på ett enkelt och tydligt sätt genom att resultatet av bekämpningen kan ses på plats. Informationen kan då även nå ut till de som normalt inte intresserar sig för sakfrågan. En skylt bör innehålla information om vilken växt som bekämpas och varför, hur bekämpningen går till, vem som bekämpar samt kontaktuppgifter till ansvariga. Skyltar bör vara vädertåliga och kräver tillsyn under säsongen.

Avslutning

Handboken är en produkt av Interreg Botnia-Atlantica projektet INSPECT och har utarbetats av partnererna Södra Österbottens NTM-central, Länsstyrelsen Västerbotten, Pro Agria Etelä-Pohjanmaa / Maa- ja Kotitalousnaiset, Forststyrelsen, Vasa stad och Umeå kommun. Vi hoppas att ni haft nytta av vårt arbete och att ni också i fortsättningen vill vara en del av arbetet mot invasiva arter. Med den enorma spridningskraft invasiva arter besitter kan vi bara hejda spridningen genom att jobba på bred front där bekämpning i den lilla skalan är precis lika viktig som på den stora. Ett kontinuerligt arbete med kommunikation och information skapar medvetenhet och engagemang, vilket är nödvändigt för att de invasiva arterna ska minska.

Så länge det finns kvar vresrosor i naturen utgör de en spridningskälla. Därför är det bra att alltid rapportera de bestånd av invasiva arter du upptäcker i naturen. Tillsammans kan vi göra skillnad genom att skydda vår natur och den biologiska mångfalden.

Lycka till!

Presentationensblad

Publikationens serie och nummer: Guide 9/2022

Ansvarsområde: Miljö och naturresurser

Författare: Linda Backlund, Claes Lönnblad-Björkholm & Lise-Lotte Flemming

Publikationens titel: Handbok för vresrosbekämpning i Sverige och Finland

Sammandrag:

Denna handbok har tagits fram inom Interreg Botnia-Atlanticprojektet INSPECT, Invasive species eradication and control. Projektet är ett samarbete mellan Sverige och Finland. Handboken innehåller därför information som gäller för båda länderna och finns också tillgänglig på finska.

Invasiva främmande arter är sådana arter som människan, avsiktligt eller av misstag, tagit in till ett nytt område där de sedan sprids kraftigt och orsakar ekologisk, ekonomisk eller social skada eller skada mot hälsa. Invasiva arter anses idag vara ett av de största hoten mot biologisk mångfald. Problemet är mycket utbrett och därför är engagemang på såväl myndighets- som individnivå viktigt och kräver samarbete mellan grannar, grannkommuner och till och med mellan grannländer. Vresrosen är en invasiv art som är robust och har en god spridningsförmåga. Det har lett till att den blivit ett problem i områden där den inte hör hemma.

Handboken ger stöd till alla som planerar att genomföra en bekämpningsinsats mot vresros; privatpersoner, föreningar, företag, kommuner eller myndigheter. Några kapitel riktar sig främst till större insatser, men i de fall där informationen delvis är relevant också för mindre insatser har vi sammanfattat det väsentliga i början av kapitlen.

Handboken behandlar såväl bekämpningsmetoder som arbetskraft och kommunikation. Det finns också ett digitalt verktyg (hyperlänk) som föreslår lämpliga metoder utifrån angivna förutsättningar. Förutsättningar för bekämpningsinsatser bedöms subjektivt, därmed kan inte universella rekommendationer ges utan flera alternativ presenteras.

Nyckelord (enligt Allärs):

vresros, invasiv art, bekämpning, bekämpningsmetoder, handbok, kommunikation, arbetskraft

ISBN 978-952-398-090-7 (tryckt)

ISBN 978-952-398-091-4 (PDF)

ISSN-L 2242-2927

ISSN 2242-2927 (tryckt)

ISSN 2242-2935 (webbpublikation)

URN:ISBN:978-952-398-091-4

Publikationens address:

www.doria.fi/ely-keskus

Språk: Svenska

Sidantal: 28

Tryckeri: Waasa Graphics

Utgivare / Förläggare:

Närings-, trafik- och miljöcentralen i Södra Österbotten

Förläggningssort och datum:

Seinäjäki 21.9.2022

Kuvailulehti

Julkaisusarjan nimi ja numero: Opas 9/2022

Vastuualue: Ympäristö ja luonnonvarat

Tekijät: Linda Backlund, Claes Lönnblad-Björkholm & Lise-Lotte Flemming

Julkaisun nimi: Opas kurturuusun torjuntaan Ruotsissa ja Suomessa

Tiivistelmä :

Tämä opas on laadittu Interreg Botnia-Atlantica -hankkeessa INSPECT, Invasive species eradication and control. Hanke toteutetaan Ruotsin ja Suomen välisenä yhteistyönä. Opas sisältää siksi molempia maita koskevaa tietoa ja on saatavilla myös ruotsiksi.

Haitalliset vieraslajit ovat lajeja, jotka ihminen on tuonut tarkoituksella tai vahingossa uudelle alueelle, niiden luontaisen levinneisyysalueen ulkopuolelle, jolla ne leviävät voimakkaasti ja aiheuttavat ekologista, taloudellista, terveydellistä tai sosiaalista vahinkoa. Haitallisia vieraslajeja pidetään nykyään yhtenä suurimmista luonnon monimuotoisuuden kohdistuvista uhkista. Ongelma on hyvin laaja, ja siksi sitoutuminen torjuntaan on tärkeää sekä viranomais- että yksilötasolla, ja vaatii yhteistyötä naapurien ja naapurikuntien – jopa naapurimaiden välillä. Kurturuusu on haitallinen vieraslaji, jota voi olla vaikea poistaa, kun se on kerran saanut jalansijaa. Kurturuusun vahvuus ja hyvä leviämiskyky ovat johtaneet siihen, että siitä on tullut ongelma alueilla, joille se ei kuulu.

Opas tarjoaa tukea kaikille kurturuusun torjuntaa suunnitteleville, olipa kyse yksityishenkilöistä, yhdistyksistä, yrityksistä, kunnista tai viranomaisista. Joissakin luvuissa keskitytään lähinnä suurempiin torjuntatoimiin, mutta niissä tapauksissa, joissa tiedot ovat osittain merkityksellisiä myös pienempien toimien kannalta, olemme tiivistäneet olennaiset tiedot luvun alkuun.

Oppaassa käsitellään niin torjuntamenetelmiä kuin työvoimaa ja viestintääkin. Käytössä on myös digitaalinen työkalu, joka ehdottaa sopivia menetelmiä annettujen edellytysten pohjalta. Torjuntatoimien edellytykset arvioidaan subjektiivisesti, joten yleispäteviä suosituksia ei voida antaa vaan oppaassa esitellään useita vaihtoehtoja.

Asiasanat (YSA:n mukaan): kurturuusu, vieraslaji, torjunta, torjuntamenetelmät, käsikirja, viestintä, työvoimaa

ISBN 978-952-398-090-7 (tryckt)
ISBN 978-952-398-091-4 (PDF)
ISSN-L 2242-2927

ISSN 2242-2927 (tryckt)
ISSN 2242-2935 (webbpublikation)

URN:ISBN:978-952-398-091-4

Julkaisun osoite:

www.doria.fi/ely-keskus

Sivumäärä: 28

Kieli: ruotsi

Painotalo: Waasa Graphics

Kustantaja /Julkaisija:

Etelä-Pohjanmaan elinkeino-, liikenne- ja ympäristökeskus

Kustannuspaikka ja -aika:

Seinäjoki 21.9.2022

GUIDE 9 | 2022

**HANDBOK FÖR BEKÄMPNING AV
VRESROS I SVERIGE OCH FINLAND**

Närings-, trafik- och miljöcentralen
i Södra Österbotten

ISBN 978-952-398-090-7 (tryckt)

ISBN 978-952-398-091-4 (PDF)

ISSN-L 2242-2927

ISSN 2242-2927 (tryckt)

ISSN 2242-2935 (webbpublikation)

URN:ISBN:978-952-398-091-4

www.doria.fi/ely-keskus | ntm-centralen.fi

EUROPEISKA UNIONEN

Interreg
Botnia-Atlantica

Europeiska regionala utvecklingsfonden

Närings-, trafik- och
miljöcentralen

Länsstyrelsen
Västerbotten

V A A S A .
V A S A .

**UMEÅ
KOMMUN**

ProAgria

METSÄHALLITUS
FORSTSTYRELSEN
MEAH CIRÄÐEHUS

MAA- JA
KOTITALOUSNAISET

Österbottens förbund
Pohjanmaan liitto

